

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@stm.fi

Viite: Lausuntopyyntö STM075:00/2011

Kehitysvammaliiton lausunto hallituksen esitysluonnoksesta alkoholilain kokonaisuudistukseksi

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 40 000 kehitysvammaista ja noin 65 000 puhevammaista henkilöä. Kehitysvammaliitto edustaa kuntayhtymiä, kuntia, seurakuntia, rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä sekä yksityisiä ihmisiä, jotka tekevät kehitys- ja puhevammatyötä tai toimivat muuten vammaisten henkilöiden hyväksi.

Kehitysvammaliitto esittää näkemyksensä alkoholilain kokonaisuudistuksesta alkoholin sikiöaikana vaurioittamien FASD-lasten, -nuorten ja -aikuisten näkökulmasta. Näkemyksemme perustuvat työhömme, jossa levitämme tietoa sikiöaikaisesta alkoholialtistuksesta ja sen vaikutuksista, vahvistamme eri toimijoiden FASD-osaamista sekä kehitämme tarvittavia tuki- ja kuntoutuspalveluja parantaaksemme FASD-lasten, -nuorten ja -aikuisten asemaa yhteiskunnassa.

Nykytilan arviointi: Alkoholin aiheuttamat FASD-vauriot esitettyä yleisempiä ja moninaisempia, turvarajaa alkoholinkäytölle ei ole

Esitysluonnoksen yleisperusteluissa kuvataan raskaudenaikaisen alkoholinkäytön aiheuttavan ”joka vuosi Suomessa sadoille vastasyntyneille lievempiä tai vakavampia seurauksia, jotka ilmenevät kasvuhäiriöinä, oppimisvaikeuksina ja sosiaalisen kehityksen ongelmina, FAS-oireyhtymänä, keskushermoston toimintahäiriöinä ja epämuodostumina”.

Odottavien äitien raskaudenaikainen alkoholinkäyttö aiheuttaa vuosittain kehitysrisikin tuhansille sikiöille. **Asiantuntija-arvioiden mukaan Suomessa syntyy joka vuosi 600–3000 lasta, joilla on jonkinasteinen alkoholivaurio. FASD-vauriot ovat siis esitysluonnoksessa kerrottua huomattavasti yleisempiä.**

Kuten esitysluonnoksessa kuvataan, alkoholin aiheuttamat vauriot näkyvät muun muassa vaikeuksina oppimisessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja oman käyttäytymisen säätelyssä. Vaikeimmin vammautuneet lapset ovat kehitysvammaisia. **Uusimman kansainvälisen tiedon mukaan alkoholin aiheuttamiin sikiövaurioihin liittyy lisäksi erittäin merkittävä riski lukuisiin pysyviin somaattisiin sairauksiin, kuten autoimmuunisairauksiin, sydän ja verisuonisairauksiin sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksiin.**

Esitysluonnoksessa todetaan kohtuullisenkin alkoholinkäytön raskauden aikana saattavan lisätä sikiövaurioiden riskiä. Luonnoksen mukaan ”erityinen riski liittyy humalajuomiseen”.

Alkoholin vaikutus sikiöön riippuu siitä, missä vaiheessa raskautta sikiö altistuu alkoholille ja kuinka paljon odottava äiti juo. Vaikutusmekanismia ei kuitenkaan täsmällisesti tunneta. Alkoholinkäyttö voi aiheuttaa sikiövaurioita koko raskausajan, ja vaurioita saattaa syntyä jo siinä vaiheessa, kun odottava äiti ei vielä tiedä olevansa raskaana. **Turvarajaa alkoholinkäytölle raskausaikana ei näin ollen ole, vaan vaurioita voi syntyä jo pienistä alkoholimääristä – ei siis erityisesti tai ainoastaan humalajuomisesta.**

Esityksen vaikutukset: Alkoholin aiheuttamien sikiövaurioiden kustannuksia ja lapsivaikutuksia arvioitava

FASD-lapset, -nuoret ja -aikuiset tarvitsevat laaja-alaista, yksilöllistä tukea ja apua oppimisessaan ja elämässä selviytymisessä pitkälle aikuisuuteen asti. FASD-ihmisillä on lisäksi todettu olevan merkittävästi suurempi riski somaattisiin sairauksiin kuin väestöllä keskimäärin. Moni FASD-lapsi ja -nuori tarvitsee lastensuojelun tukea saadakseen riittävän turvallisen ja vakaan kasvuympäristön esimerkiksi sijaisperheessä.

Esitysluonnos ei sisällä arviointia alkoholin aiheuttamien sikiövaurioiden laajan kirjon aiheuttamista kustannusvaikutuksista. FASD-kustannusten arviointi tekisi näkyväksi tarpeen panostaa raskaudenaikaisen alkoholinkäytön ehkäisyyn sekä FASD-lasten, -nuorten ja -aikuisten tukeen ja palveluihin. Esimerkiksi Kanadassa on arvioitu FASD:n aiheuttamia välittömiä terveydenhuolto-, sairaanhoito-, sosiaalihuolto- ja rikosseuraamuskustannuksia sekä välillisiä, kuten ennenaikaisen kuolleisuuden aiheuttamia kustannuksia. **Kehitysvammaliitto pitää välttämättömänä, että esitysluonnoksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös alkoholin aiheuttamien elinikäisten sikiövaurioiden julkistaloudellisiin vaikutuksiin. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaikutusten arviointiin on sisällytettävä lapsivaikutusten arviointi, mukaan lukien FASD-lapset ja -nuoret.**

17 § Alkoholijuomien vähittäismyynti: Saatavuuden helpottaminen lisää raskauden aikaisia alkoholihaittoja

Hinnan ohella alkoholin kokonaiskulutukseen vaikuttaa eniten alkoholin saatavuus. Raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vaurioittamien lasten syntymistä vähennetään parhaiten rajoittamalla alkoholin saatavuutta ja pitämällä hinta kuluusta rajoittavalla tasolla. **Kehitysvammaliitto vastustaa ehdotusta tuoda entistä väkevämät alkoholijuomat Alkon myynnistä laajempaan kauppojen, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. On erittäin todennäköistä, että alkoholin aiheuttamat sikiövauriot lisääntyvät alkoholin saatavuuden helpottamisen myötä.**

49 § Markkinoinnin sääntely: Alkoholijuomapakkauksiin varoitusmerkinnät

Saatavuuden ja hinnan rajoittamisen lisäksi tarvitaan valistusta alkoholin aiheuttamista haitoista. **Kehitysvammaliitto vaatii, että alkoholijuomapakkauksiin lisätään varoitusmerkinnät, jotka muistuttavat alkoholin vaarallisuudesta raskausaikana.** Tällaiset varoitusmerkinnät ovat käytössä esimerkiksi Ranskassa.

Lisäksi Kehitysvammaliitto haluaa lausunnossaan kiinnittää huomiota seuraaviin näkökulmiin, mikäli alkoholin saatavuutta helpotetaan:

- Alkoholin välittäminen alaikäisille lisääntyy
- Alkoholinkäytön ongelmat lisääntyvät myös kehitysvammaisilla ihmisillä
- Alkoholihaittojen psykososiaaliset vaikutukset perheissä ja nuorten keskuudessa kasvavat.

Kehitysvammaliitto korostaa, että tarvitaan selkokielistä materiaalia ja tiedotusta alkoholin käytön haitoista. Alan järjestöjen osaamista tulee hyödyntää valistusmateriaalin laatimisessa ja siihen tulee varata riittävästi resursseja.

Lisäksi tulee ottaa käyttöön päätöksen lapsi- ja perhevaikutusten arviointi.

Lopuksi Kehitysvammaliitto on käytettävissä alkoholilain kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa.

Helsingissä 13.1.2017

KEHITYSVAMMALIITTO RY.

Marianna Ohtonen
Toiminnanjohtaja

Susanna Hintsala
Kansalaisuusyksikön johtaja

Sari Somer
FASD-koordinaattori